

2. Indikátory pro zohlednění sociálně-ekonomického a kulturního kontextu žáků jsou tvořeny jak na základě informací o žácích ve školách, tak na základě informací o oblastech, kde se škola nachází, případně ze které pocházejí žáci.

K porozumění rozdílu mezi oběma přístupy je vhodné si pozorně pročíst případovou studii o vzdělávacím systému Francouzského společenství Belgie (kapitola 4). Jednak zde začali se shromažďováním indikátorů o sociálním znevýhodnění škol relativně pozdě (ve srovnání např. s Anglií a Švédskem popsanými v kapitolách 2 a 3), tedy v roce 1998, jednak je třeba vzít v úvahu kontext Francouzského společenství Belgie, kde je velmi obtížné se dostat k datům o jedincích na individuální úrovni. I proto byl zvolen v roce 1998 přístup, kdy byly indikátory tvořeny na základě průměrných údajů o oblastech, kde žáci bydlí. Vycházeli tedy ze skutečného bydliště žáků jednotlivých škol a pro bydliště každého žáka zvolili hodnotu průměrného indikátoru o sociálním znevýhodnění. Tak například i relativně nepříznivá hodnota (ve vztahu k jiným oblastem Belgie) o podílu nezaměstnaných v daném distriktu byla vztažena i na žáka, jehož oba rodiče byli zaměstnáni. I přes tyto dílčí nepřesnosti však analýzy ukázaly, že jde o přístup, který dobře predikuje vzdělávací obtíže a dobře odlišuje školy se zvýhodněnou a znevýhodněnou žakovskou populací. Nicméně autor kapitoly, který se sám na vývoji indikátorů podílel, připouští, že tento nepřímý způsob generování údajů o žácích ve škole na základě informací o bydlišti je méně přesný než propojení individuálních dat o žácích ve škole z administrativních systémů. Do roku 2017 však nebylo možné v Belgii tato data propojovat. Tedy zkušenost z Francouzského společenství Belgie ukazuje, že to trvalo téměř 20 let, než se autoři dostali k systému, který od počátku preferovali. Nicméně i méně přesný systém dokázal odlišit školy s potřebou dodatečné podpory (v případě Belgie zvýhodněného financování škol) a rozhodně byl výrazným pokrokem proti situaci před rokem 1998, kdy tamější školy žádaly o podporu individuálně a nebyly dostupné srovnatelné indikátory napříč vzdělávacím systémem. Nedostupnost srovnatelných indikátorů je stav, ve kterém se v zásadě nacházíme v ČR, protože údaje o sociálním zázemí žáků nejsou k dispozici. Autor čtvrté kapitoly dále dochází k závěru, že používání informací o distriktech je i v době po roce 2017, kdy se informace o sociálním znevýhodnění žáků školy vytváří na základě agregace údaje přímo o žácích školy (indikátory jako příjem rodiny, zaměstnanost rodičů a profesní kategorie, pobírání sociálních dávek, dosažené vzdělání, migrační původ – viz přesný popis v kapitole 4), stále užitečný, neboť postihuje určité charakteristiky oblastí, které nejsou dostupné za jednotlivé žáky, ale zároveň vhodně charakterizují lokalitu, kde se škola nachází, či ze které pocházejí její žáci (např. informace o kvalitě bydlení a dopravy).

Také další případové studie jsou dokladem toho, že často existují souběžně jak přesnější informace přímo o žácích školy, tak informace o sociálních charakteristikách škol na základě oblastí, kde se školy nacházejí (platí pro popsané příklady Anglie, Švédska i německy hovořících zemí v této zprávě). V kapitole 1 o Anglii autorka popisuje podobné indexy IMD (Index of Multiple Deprivation) a IDACI (Income Deprivation Affecting Children Index) a rovněž dodává další nevýhodu, kterou je často neaktuálnost dat, jež mnohdy pocházejí ze sčítání obyvatel, domů a bytů v dané zemi, která jsou zpravidla (a také v Anglii) prováděna jednou za deset let.

3. Základní indikátory sociálního znevýhodnění vycházejí z dostupnosti dat v jednotlivých zemích a zahrnují často informace o vzdělání, příjmu, povolání či nezaměstnanosti, pobírání sociálních dávek (včetně nároku na obědy zdarma), kvalitě bydlení a informace o mateřském jazyce či imigračním původu. Indikátory mohou být velmi komplexní v podobě spojených proměnných, ale často jsou to indikátory kategorizované, nebo dokonce binární povahy.

Jednotlivé kapitoly této zprávy přinášejí přehled indikátorů používaných v jednotlivých vzdělávacích systémech a jejich operacionalizaci. Vždy závisí na dostupnosti dat v daném

